

máli og fornari mentan og hugmyndina um norðurlenska eind.

Svarið frá N. M. Petersen kom tvöfyrir hjá Hammershaimb og hansara monnum, tí út frá teirri stöfning, hann heldur seg til í uppskriftunum frá 1845, sæst, at hann heldur til at skrifa eftir framburðinum. Í tí uppkasti til svar við grein N. M. Petersens, ið er at finna millum pappir Svend Grundtvigs og sum Grundtvig allarlíkt hefur skrifað, verður tann ljóðfróðiliga rættisræðing reglan eisini varð móttvegis teirri upprunafroðiliga.

Av tydingni fyrri tað, sum síðan hendi í málinum, gjørdist ívaleyft tann grein, sum norðmaðurin P.A. Munch skrifaði í sambandi við svar N. M. Petersens. Munch tekur undir við N. M. Petersen og sigur, at viðvíkjandi norskum skriftmáli er tað einasta rætta at velja tað upprunafroðiliga meginregluna sum skriftmál.

Tað mundu ívaleyft vera sjónarmiðini hjá hesum virdu monnum, ið finga Hammershaimb og Grundtvig at ganga frá sínum sjónarmiðum og heldur leggja doyðin á at finna fram til, hvussu eitt skriftmál, ið mest møgulegt byggi á formálið, kundi taka seg út.

Gandaráðini

Rættliga avgerandi fyrri framhaldandi gongdina í málinum var, at á sumri 1845 kom handrit við gandaráðum úr Føroyum til danska »Oldskriftselskabet«. Hetta handrit hevði Óli Jespersen skrivað í stavingseting Svabos. Gandaráðini skuldu prentast í »Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie« í 1846. Skrivari í »Oldskriftselskabet« var C. C. Rafn, ið sum kunnigt hevði verið við at givið út Føroyinga-søgu í Schrøters tyding og tí kendi froykskt, og hann fekk handritið um hendi. Rafn hevði sjálvsagt fylgt við í kjakinum um froykskt skriftmál, og hann kendi seg nýddan at taka støðu til tey sjónarmið, sum N. M. Petersen hevði sett fram.

Rafn sendi tí gandaráðini til íslendingin Jón Sigurðsson og bað hann skriva gandaráðini, so at tey lógu tætt at íslendskari skriftvenju. Tá ið hetta var gjørt, fekk N. M. Petersen tilfari til ummælis. Hann ger viðmerkingar til tekstin, men niðurstøða hansara er, at best man vera at prenta gandaráðini, sum tey eru skrivað í handritinum, tí hann ber ótta fyrri, at eingin rættiliga fer at kennast við tað nýggja skap, tey nú hava fingið. Meiri segði N. M. Petersen ikki um hetta mál. Nú varð málið latið í hendurnar á V. U. Hammershaimb, og Rafn bað hann: við grundarlagi í teksti Jóns Sigurðssonar, viðmerkingunum frá N. M. Petersen og sjálvsagt stavingsetingini í

handritinum finna fram til eina stavingseting, ið kundi vinna frama millum froykingar.

Stavingseting Hammershaimbs er merkt av samtidar hugmyndum. Ymisk mentanarrátt renna saman í henni: hon er um somu tíð merkt av áhuganum hjá romantikkunum fyrri norðum máli, av skandinavismuni og av teimum søguligu-samanberandi málvisindinum. Hammershaimb nevnið sjálvur ymist, sum ávirkaði hansara val av stavingseting: fyrst fremmandir lesarar og síðan tey nærsýldu málini danskt og íslendskt. Og harumframt hevur hann eisini havt í huga tað fagurfróðiliga og bygdamálini.

Um vit bera saman dømin frá 1846 og 1891 sæst, at rættisræðing er nakað broytt. Í 1891 eru nakrar nýggjar tillagingar gjørdar at formálinum, eitt nú verður munur gjørdur á i og y, gamla tvíljóðið au, sum í 1846 verður skrivað e (t.d. Esturoi) er í 1891 vordíð tvíljóðið ey, d verður við altítt at formálinum d (t.d. bygd) og hvørjumfalsendingin, sum í 1846 verður skrivað -un er broytt til -um.

Ljóðfrøin búast

Seinna helvt av 19. öld var á mangan hátt ólík fyrri helvt. Stór framstig innan náttúruvísindi ávirkaðu hugvísindi og eisini málvisindi. Hetta merktist m.a. á vaksandi áhuga millum málfrøðingar fyrri talaðum máli og málljóðum. Í hesum árum búast ljóðfrøin sum vísindagrein, og so við og við fara menn at halda talumál vera meiri avgerandi, meiri grundleggjandi enn skriftmál. Hesin áhugi fyrri ljóðfrøi fæddi eisini við sær nýggjan áhuga fyrri stavingseting, eitt nú í Onglandi, Svøríki og Íslandi. Tað er í hesum tíðaranda, at Jakob Jakobsen kemur fram við sínum stavingsetinguruppsetingi, fyrstu ferð í 1889.

Sama ár var tjóðskaparliga felagið, Føringafelag, sett á stovn. Felagið hevði sum høvuðsendamál at arbeiða fyrri froykskum máli og m.a. fáa tí innivist í skúlanum. Til at skilja bakgrundina fyrri, at Jakob Jakobsen kom fram við stavingsetinguruppsetingi síni, er vert at minna á, at hóast stavingseting Hammershaimbs hevði verið í nýtslu í hálfthundrað ár, so var tað framvegis rættiliga avmarkað, hvussu nógv varð skrivað á froykskum máli og hvussu mong kendu og nýttu hesa stavingseting. Tað var mest í sambandi við uppskriving og útgávu av fólkaáminnum, at froykskt varð nýtt í skrift. Í øðrum víðurskrivingum var tað framvegis danskt mál, ið varð lisið og skrivað. Tað er inn í henda veruleika, at Jakob Jakobsen kemur fram við sínum uppskoti um froykskt skriftmál, sum so avgerandi brýtur við stavingseting Hammershaimbs. Føringafelag arbeiðði fyrri at fáa froykskum máli rúm-

ari ræsur í samfelagnum og fáa tað inn í skúlanar. Og júst tí helt Jakob Jakobsen, at greiða mátti fáast á stavingsetingarspurninginum, og hann metti ikki, at skriftmál Hammershaimbs var nóktandi, tí tað byggi á ov forna grund og lá ov fjart frá talumálinum. Eftir hansara tykki var stavingseting ov trupul hjá børnum at læra. Ein onnur orsök til at tað á mangan hátt var umráðandi at skera iðgögnum í stavingsetingarspurninginum var, at útgávuvirksemi av ymsum slag stóð fyrri hjá Føringafelag. Sum heild vann uppskotið hjá Jakobi Jakobsen ikki undirtøku hjá teimum, sum settu sína hugsan fram, hóast onkur alment tók undir við tí. Men sum frá leið øktist talið á teimum, sum tóku undir við uppskotinum, eisini millum limirnar í Føringafelag, og tað hevði við sær, at semja ikki kundi fáast í felagnum í stavingsetingarspurninginum. Tað tarnaði felagsarbeiðinum í nógv ár. Felagið heitti t.d. á skúlastýrið um at fáa undirvising í froykskum í skúlanum, men áheitanin varð afturvíst, tí stavingsetingarspurningurin enn var óavgreiddur. Tað var tí greitt, at okkurt mátti gerast. Í 1892 og 1893 vórðu broytingaruppseting, sum miðaðu eftir at nærka uppskoti Jakob Jakobsens við stavingseting Hammershaimbs, men tey vórðu ikki samtykt.

Settu nevnd

Endin var tann, at nevndin í Føringafelag í 1893 setti eina sjeymannanevnd at »avgera, hvussu tað skrivingsarlagið skal verða, ið felagið skal brúka, og skal tað, ið henda nevnd kemur á samt um, verða bindandi fyrri felagið« sum tað var orðað. Bæði Hammershaimb og Jakob Jakobsen høvdu sæti í hesi nevnd. Nevndin legði uppskot fram í oktober 1895, og tað snúði seg í høvuðsheitum um stavingseting Hammershaimbs við nøkrum broytingum, sum nærkaðu hana at talumálinum. Uppskotið hevur síðan gingið undir heitinum Broying, og tað fevndi um hesi frávik frá Hammershaimbs-stavingseting: 1) i og y verða skrivað i, og í og j verða skrivað i, t.d. *firi, niggiur*. 2) *hv* og *hj* verða við einstøkum undantøkum skrivað *kv* og *kj*. 3) *ll* verður við nøkrum undantøkum skrivað *dl*. 4) *rn* og *nn* verða skrivað *dn*, tá ið framburðurin er *dn*. 5) ordini *eftir*, *afur* og *afan* verða skrivað við -*tt*. 6) endingin -*um* verður skrivað -*un*.

Við Broying var spurningurin kortini ikki avgreiddur, tí semja fekk ikki í felagnum fyrri at ganga undir hana og útslitið varð, at Føringafelag syndraðist. Hóast Føringafelagið eitt skifti vórðu prentað við Broying, so vann hetta stavingarlag ongantíð rættiliga undirtøku og hin einasti, sum trúliga helt seg til Broying í øllum tí, hann skrifaði, var Jakob Jakobsen sjálvur.

Samanumtikið um stavingsetingarnar hjá Hammershaimb og Jakobi Jakobsen kann vera sagt, at tær báðar hvør í sínum lagi ríma væl við tíðaranda og mentanarrátt í tíðini, tær vórðu til í. Við upprunafroðiliga stavingseting síni ætlaði Hammershaimb, at útlendskir granskarar lættari skuldu kunna fáa atgongd til á hugavert froykskt fólka-minnistilfar, at stavingseting ikki skuldi vera avbyrgd frá skyldmálinum íslendskum og danskum, og at hon í útsjónd skuldi vera nosslig og snøgg. Harafturat skuldi stavingseting vera so mikið rúmlig, at einki bygdarmál varð tikið fram um onnur ella var fyrri vanbýti annars. Jakob Jakobsen harafturat imóti setti fram eina stavingseting, sum byggi á tað ljóðliga. Eftir hansara hugsan átti so einfalt og greitt svar at vera millum ljóðini í talumálinum og teir tilsvareandi bókstavnar í skriftmálinum sum gjørligt. Og hann grundar tað serliga á tey høvuðssjónarmiðini um stavingseting, at hon eigur at vera lætt at læra og demokratisk.

Sum kunnigt var tað uppskot Hammershaimbs, ið froykingar valdu til skriftmál, og tað hevur staðið við so at siga óbroytt síðan. Í 1954 læt ein nevnd, Rættisræðingarnavnd Føroya Løgtings, og hondum eitt tilmæli við ávísing broytingum til galdandi stavingseting. Skúlastjórnin samtykti at fylgja hesum tilmæli og setti tað at galda í froykska skúlanum. Viðfevndastu broytingarnar í hesum tilmæli, sum er í 6 greinum, eru helst grein 1, sum sigur, at »av tveimum eins hjáljóðum dettur annað burtur framman fyrri triðja hjáljóði fremst í bendingarending ella í ordasmidsending (suffix), úttan í ordum, samansettum av tveimum heilum ordum og framman fyrri: -skapur, -leiki, -dómur og -ligur. (Tunnur -tunt, kann -kanst - kundi, ílska, túrlendi, illvild) og grein 2, sum í stytting líki sigur, at »viðvíkjandi nýverandi skifti millum ei og o (av gomlu e) framman fyrri ng og nk verður í sagnorðum, ávísam navnorðum og ordinum eingin loyvt at skriva annaðhvørt o ella ei. Seinna broytingin hevur úttan íva verið kærkomin hjá mongum, men viðvíkjandi fyrri greinini er ilt at fáa eyga á nakað, ið lættir um stavingsetingina.

V I K I N G LOTTO

viku nr. 16, 17.04.96

Vinnaratöl: 10 - 11 - 14 - 15 - 39 - 44

Eykatal: 3 - 47 - 48

Prognosa:

6 vinnaratöl: 3.371.452,- kr.

5 vinnaratöl +

1 eykatal: 94.327,- kr.

5 vinnaratöl: 7.354,- kr.

4 vinnaratöl: 170,- kr.

3 v. tal + minst 1 eykatal: 53,- kr.

Socialur tekur onga ábyrgd av møguligum vilum.

Pensionistaskeið á Fjalsgarði í Oyndarfirði

Sunnur aldurðómur

er høvuðsheitid á skeiðnum.

Hvørji evni verða viðgjord á skeiðnum?
Fyrilestur in hesum sinni verður um *Stór-hvalaveiðu og tyding hennara*. Dansur og eisini tónleikur. Ufferð, gudstænasta, sangur, spøl, bólkabæði og ikki minst hugni.

Nær verður skeiðið?

Byrjað verður friggjakvöldið 17. mai kl. 20.00 og heimferðin er sunnudagin 19. mai kl. 14.00.

Hvat kostar skeiðið?

Skeiðið við gisting, mati og tilfari kostar kr. 350,- fyrri hvønn luttakara.

Hvør kann tekna seg til skeiðið?

Allir pensionistar og limir í pensionistafeløgum.

Hvar tekni eg meg til skeiðið?

Ringið til **Fjalsgarði í Oyndarfirði, telefon 44522**, og tosið við Eydnu. Pensionistafeløg kunnu gera felags tilmelding.

Nær er seinasta freist at tekna seg til skeiðið?

Seinasta freist at tekna seg er friggjakvöldið 11. mai. Tá freistin er úti, verður skráin send.

Fjalsgarður í Oyndarfirði á Summarmála 1996

Hús á Argjum til sølu

Um hóskaði boð fæst verða sethúsin Støðlagøta 10 við hesum lýst til sølu.

Talan er um eini sera vælhildin hús. Grundplanið av ognini er 93 m² + tilbygningur upp á 21 m². Talan er um tvær hæddir, alt innrættað. Húsin eru upprunliga bygd í 1981, men lofts-hæddin er gjord í 1989 og varð nýtt tak lagt sama ár. Í stovuhæddini eru køkur og stova í einum, baðirúm og 2 sovurúm. Loftshæddin hevur stovu, baðirúm og eitt sovurúm. Allar hvitvørur eru í húsinum.

Grundkæði er 576 m² til stoddar, partvis liðugt gjørt. Nýggjur frittstandandi hjallur, 7 m² til stoddar, hoyrir til.

Tað skal viðmerkast, at frálíkt útsýni er frá ognini.

Annfinn V. Hansen, adv.

Gongin, Boks 106

110 Tórshavn

Telf. 19595, Telefax 15499